

[https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-17\(46\)-176-192](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-17(46)-176-192)
УДК 377.011.3

Шульгіна Олена Вікторівна,
провідний юрисконсульт відділу
нормативно-правового забезпечення Юридичного управління
Державного центру зайнятості;
аспірантка кафедри публічного управління і проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-4640-273X>
shulhina.olena.mail@gmail.com

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЦЕНТРІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ, ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті проаналізовано стан висвітлення проблеми розвитку правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості у педагогічній літературі. На основі аналізу педагогічної теорії та практики уточнено поняття «культура», «правова культура педагога», яка виявляється в ступені свободи поведінки особистості, її соціальної активності, взаємної відповідальності держави та особистості, які позитивно впливають на соціальний розвиток і підтримують самі умови життя суспільства. Встановлено, що у контексті професійної діяльності конкретної особи правова культура проявляється не лише як володіння знаннями для розуміння права, а й як дії, що забезпечують свідоме виконання вимог закону у просторі тих функцій, визначених професією. Досліджено, що професійної діяльності педагога розглядається низкою науковців крізь призму структурно-функціонального, професіографічного, культурологічного та компетентнісного підходів. Аргументовано, авторське бачення понять «правова культура педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості», яке являє собою складну, багатогранну систему знань, соціально-значущих ціннісних орієнтирів, регуляторів суспільного життя, що забезпечують ефективне використання в професійній діяльності педагога нормативно-правових актів для вирішення його професійних завдань. Обґрунтовано, що професійно-правова культура педагога – це глибоке і всебічне знання законів і нормативних актів, джерел права, на які він повинен спиратися,

створення освітнього середовища, розуміння принципів права учасники педагогічного процесу та способи правового регулювання своїх відносин, професійне ставлення до права та практика його застосування у освітньому процесі в суворій відповідності з правовими чи адміністративними принципами законності, тобто високий ступінь власності закону на конкретну професійна педагогічна практика. З'ясовано, що основними компонентами правової культури педагога є: імперативно-пізнавальний компонент, діяльнісно-поведінковий компонент, ціннісно-орієнтований компонент.

Ключові слова: правова культура; розвиток; молодші школярі; фізична культура; заклад освіти; фізичне виховання.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. У частині 2 статті 3 Конституції України визначено пріоритетність правового забезпечення процесів, що супроводжують державне будівництво й наголошено на тому, що «захист прав і свобод кожної людини, їх гарантія визначають основний зміст і спрямованість діяльності держави» [12]. Однак, як відомо, будь-яка держава створюється і стверджується діяльністю своїх громадян. Відтак, рівень розвитку України як правової держави залежить від сформованості правової культури і правової свідомості кожного члена суспільства.

Водночас прийняття Україною низки міжнародних документів щодо захисту прав дитини, введення в дію Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» та багатьох інших нормативно-правових актів вимагають не тільки від керівників закладу освіти, але й передусім від кожного педагогічного працівника вміння і готовності здійснювати свої професійні функції з урахуванням визначених законом правових норм і обов'язків всіх учасників освітнього процесу.

Правова культура суспільства не існує поза правовою культурою його суб'єктів (соціальних спільностей, груп, особи). Вона є умовою, формою і сукупним результатом культурної правової діяльності всіх членів суспільства, у процесі якої закріплюються існуючі й утворюються нові правові цінності. На індивідуальному рівні правова культура особистості виявляє себе у правосвідомості, розумінні принципів права, поваги до нього, впевненості у справедливості законів, юридичних прав і обов'язків та інших правових явищ.

Отже, правова культура стає невід'ємною складовою змісту і

технології професійної діяльності педагогічних працівників.

Особливої актуальності вищезазначені проблеми набувають на рівні Державної служби зайнятості, а саме виникає необхідність у теоретичному обґрунтуванні та аналізі стану проблеми розвитку правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти (далі – ЦПТО) Державної служби зайнятості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правова культура особистості завжди був у полі зору великої кількості науковців, зокрема: теоретико-методологічні аспекти правової культури як специфічного соціально зумовленого феномену розкрито у працях С. Алексєєва, С. Комарова, В. Малахова, В. Лазарева, В. Сальникова, А. Семитко та ін.; психолого-педагогічні основи формування правової культури особистості й суспільства загалом відображено у дослідженнях Б. Ананьєва, П. Блонського, К. Вентцель, Л. Виготського, П. Лесгафта, І. Кона, А. Макаренка, В. Сластьоніна, В. Сухомлинського, К. Ушинського, С. Шацького, П. Якобсона та ін.; науково-методичні засади формування правової культури молоді розкривають праці Т. Будиліної, Н. Вербицького, В. Головченко; педагогічних умов формування й розвитку правової культури здобувачів вищої освіти висвітлено у дослідженнях В. Бондуrowsького, С. Нужнова, В. Паршина та ін.; правова компетентність керівників закладів освіти у системі післядипломної педагогічної освіти широко представлено у працях В. Олійника, М. Шевцова; формування правової культури та правової свідомості майбутнього педагога представлено у працях Г. Васянович, В. Владимірова, М. Городиського, І. Дарманської, Я. Кічук, Л. Мацук, М. Подберезького, І. Романова, Н. Яковлева та ін.; розвиток людських ресурсів у системі професійної педагогічної освіти розкрито у дослідженнях В. Супруна, В. Олійника, Л. Петренко та ін.

Отже, дана тема завжди була у полі зору великої кількості науковців, але не усі її ключові аспекти були повністю дослідження, саме тому, набуває актуальності більш детальне обґрунтування теоретичних та методичних здобутків розвитку правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості крізь призму педагогічної теорії та практики.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті. Проаналізувати наукові здобутки з проблеми розвитку правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної

освіти Державної служби зайнятості.

Відповідно до мети визначено такі **завдання** статті:

- проаналізувати стан висвітлення проблеми розвитку правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості у педагогічній літературі;
- на основі аналізу педагогічної теорії та практики уточнити поняття «культура», «правова культура педагога», визначити сутність поняття «правова культура педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості».

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Зміст правової свідомості особистості, її правова інформованість, оцінювання правової дійсності, мотивація правомірної поведінки визначаються соціальними зв'язками та середовищем, в якому ця особистість існує, ступенем її залучення до правової культури суспільства. Правовий досвід особистості не тільки визначає правову свідомість, але й мотивує її поведінку й діяльність. За відповідних зовнішніх і внутрішніх умов правова культура як система ціннісних орієнтацій стає частиною загальної культури особистості [1].

Проблема виховання законослухняної особистості не є новою для теорії і практики освіти. Вона завжди була в центрі уваги педагогів – дослідників і практиків. Водночас, як засвідчують результати наукових досліджень, переважна кількість педагогів, педагогічні колективи загальноосвітніх шкіл зазнають значних труднощів в організації і проведенні навчально-виховної роботи, зорієнтованої на правову освіту і правове виховання дітей. Щоденна практика будування і регулювання взаємин між усіма учасниками педагогічного процесу, повсякденний досвід правового поведіння у будь-яких ситуаціях засвідчують, що в педагогічній практиці продовжує зберігатися тенденція відчуження дитини від цінностей правової культури, що виявляється в поширенні авторитарності, правової неграмотності виконавців на всіх рівнях функціонування педагогічного процесу [5]. Правове забезпечення професійної діяльності педагога може здійснюватися на різних рівнях і різними засобами. Але в будь-якому випадку воно вибудовується на засадах його певної компетентності й готовності діяти в умовах організації освітнього процесу з урахуванням правових норм, що існують.

Досліджуючи правову культуру в контексті професійної діяльності

педагога, необхідно провести аналіз поняття «професійна діяльність педагога», визначити складові даного виду діяльності в рамках освітньої парадигми української освіти, з урахуванням нормативно-правової бази за змістом педагогічної діяльності.

Серед особливостей професійної діяльності сучасного педагога, важливо відзначити наступні: вона носить безперервний характер, інтегрується в сучасний європейський простір, а також має відповідати динамічно мінливих реалій духовної і політичної життя.

Аналіз досліджень професійної діяльності педагога дозволив виділити ряд підходів до її вивчення: структурно-функціональний підхід, професіографічний, культурологічний, а також компетентнісний підхід.

Аналізуючи структурно-функціональний підхід звернемося до наукових праць С. Гончаренко, науковець вважає, що структурно-функціональний підхід є інтегральною складовою системного підходу і займає свою нішу у спеціальній педагогічній науці, що дозволяє розробити етапи дослідження та конструювати складні за організацією об'єктів педагогічні систем. Такий підхід у педагогіці спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявленні в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх в єдину теоретичну картину [6].

У наукових працях Н. Кузьміної професійна педагогічна діяльність представлена, як система. Підкреслюючи системоутворювальний характер професійної діяльності педагога, відзначається, що до її складу входять педагогічно доцільні дії педагога, спрямовані на досягнення поставлених цілей шляхом вирішення ряду педагогічних завдань. Н. Кузьміна розглядає професійну діяльність педагога через призму п'яти основних компонентів: *гностичного (пізнавального), проектувального, конструкторського, організаторського та комунікативного* [11].

Визначальну роль, на думку Н. Кузьміної, відводиться здібностям. Педагогічні здібності особистості педагога включені в чотири основні групи, серед яких виділяються конструктивні, які є базою для системного застосування навчально-методичного матеріалу, організаторські, що допомагають вибудовувати освітній процес і позанавчальну діяльність здобувачів освіти, комунікативні, які відображають зв'язок з усіма учасниками освітнього процесу і гностичні здібності, виступаючи значущим компонентом професійної діяльності педагога в умовах необхідності постійного професійного навчання і підвищення кваліфікації [11].

Отже, Н. Кузьміна найважливішими якостями педагога, необхідними для успішної професійної діяльності, зазначає особистісні якості. Авторка

вказує на необхідність безперервного саморозвитку особистості педагога, розвиток індивідуального стилю професійної діяльності, формування емпатійних здібностей, а також мотиваційного компонента особистості педагога, як важливого компонента його професійної діяльності.

У рамках професіографічного підходу, результатом вивчення якого є портрет професійної діяльності педагога. Професіограма педагогічної діяльності будується з урахуванням зовнішніх особливостей освітнього середовища: технологізації освіти, його інтегративному характері, індивідуалізації, інтернаціоналізації навчання В. Слостенін визначає педагогічну діяльність в рамках професіографічного підходу, як особливий вид соціальної діяльності, спрямованої на передачу від старших поколінь молодшим накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку та підготовку до виконання визначених соціальних ролей в суспільстві [13].

На думку А. Вітченко, управління професійною кар'єрою викладача закладу освіти має ґрунтуватися на розробці його професіограми. У свою чергу, на думку вченого, «...професіограма викладача вищої школи для системи неперервної освіти має ґрунтуватись на сучасній освітній методології, створювати реальні можливості для поступового підвищення власного рівня професійної підготовки, успішного планування та досягнення кар'єрного зростання» [4].

У своїх дослідженнях А. Вітченко зазначає, що структура сучасної професіограми має складатися із трьох рівнів (*компетентність, професіоналізм, майстерність*), містити критеріальні вимоги до них у термінах компетентісного підходу. Результативність професійного розвитку (вдосконалення) викладача на спроєктованій професіографічній основі залежить від цілеспрямованості цього процесу, кореляції зовнішніх (об'єктивних) і внутрішніх (суб'єктивних) його чинників, дотримання низки психолого-педагогічних умов [4].

Згідно культурологічному підходу до аналізу професійної діяльності педагогів, педагог – об'єкт конкретної культури, певного типу суспільного розвитку. Культурологічний підхід дозволяє розглянути проблеми професійної діяльності педагогів в загальнокультурному контексті, а також активне освоєння педагогом загальнокультурних норм і цінностей і передачу цих цінностей молодшим поколінням. Одним з головних чинників становлення педагога, як носія професійної майстерності, з точки зору культурологічного підходу, виступає формування та вдосконалення його професійної культури.

У філософському словнику [14] під культурою розуміється історично певний рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, виражений в типах і формах організації життя і діяльності людей, у їхніх взаєминах, а також у створюваних ними матеріальних і духовних цінностях.

У первісному значенні поняття «культура» в перекладі з латинської означає «обробіток ґрунту», тобто зміни в природному об'єкті під впливом людини, його діяльності на відміну від змін викликаних природними причинами. Поняття «культура» у широкому сенсі охоплює сферу діяльності людини, сукупність суспільних предметів на відміну від предметів природи, які не перетворені людською працею.

Культура у глибокому розумінні забезпечує реалізацію самої діяльності, тобто спосіб її здійснення. У цьому контексті «культура являє собою: сукупність певних видів діяльності людини та її результати; творчий зміст діяльності; спосіб діяльності, її технології; якісна характеристика діяльності та її результати» [7].

На думку О. Дубініної «поняття «культура» може вживатися у самих різних сенсах. Якщо в основу класифікації видів культури покласти змістові або предметні ознаки, то можна говорити про фізичну, художньо-естетичну, екологічну, політичну, правову, організаційну культури» [7].

І. Ісаєв, фахівець у галузі педагогіки вищої школи, у рамках культурологічного підходу до професійної педагогічної діяльності розглядає «педагогічну культуру» – «як сукупність цінностей, акцентуючи увагу на значенні загальнолюдських цінностей в професійній педагогічній діяльності; як специфічний спосіб професійної діяльності, зазначає вузькість проблеми, складність в проведенні досліджень, які пояснює «недостатньою спрямованістю до суб'єкту культури», односторонності підходу; як процес творчої професійної самореалізації особистості, де розглядає педагога як суб'єкта культури, основою якої є потреба його до самореалізації» [9].

Компетентнісний підхід до вивчення професійної діяльності педагога розглядався такими вченими, як Т. Бурлаєнко, Н. Бахмат, Н. Брижак, О. Дубініна, Т. Гильови, Т. Єршова, О. Миронова, В. Олійник, О. Чуланова, О. Шаріпова; професійний розвиток педагога через реалізацію компетентнісного підходу відображено у працях О. Дубасенюк, Л. Пуховської, В. Семиченко, Е. Віллегас-Реймерс та ін.

Аналіз наукових праць з реалізації компетентнісного підходу дає нам підстави стверджувати, що в основі такого підходу лежить поняття

професійної компетентності педагога.

На думку А. Акімова професійна компетентність педагога являє собою систему знань, умінь і навичок, як необхідну умову взаємодії педагога з освітнім середовищем [2]. В. Адольф дає схоже визначення і розглядає професійну компетентність педагога, як комплекс знань, умінь і властивостей особистості, що забезпечують оптимальність освітнього процесу [1].

С. Іванова вважає, що «професійна компетентність педагога – це інтегрована здатність особи здійснювати професійну педагогічну діяльність за нормативно визначеними функціями в межах вимог до професійної діяльності» [8].

Таким чином, розглядаючи професійну діяльність педагога з точки зору наукового аналізу, слід окреслити її як унікальну діяльність такого роду, яка зумовлена складністю об'єкта дослідження, багатофункціональністю та складною структурою.

У межах нашого дослідження спробуємо визначити значення поняття «*правова культура педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості*».

Аналізуючи вище наукові здобутки у педагогічній літературі ми дійшли висновку, що розуміння культури як правової є результатом уточнення сфери людської діяльності, у сфері якої її культурна діяльність розглядається як діяльність щодо навколишнього середовища, інших людей та себе. Правова культура суспільства не може існувати поза правовою свідомістю його суб'єктів (соціальних груп, груп, індивідів). Це важлива умова, форма та загальний результат культурно-правової діяльності всіх верств суспільства, під час якої засвоюються існуючі та відповідні правові цінності та значення.

На індивідуальному рівні правова культура людини проявляється у правосвідомості, розумінні принципів права, повазі до нього, впевненості у справедливості законів, законних прав та обов'язків та інших правових явищ тощо. Джерело правової культури розглядається у кількох аспектах: оцінному чи аксеологічному, ціннісно-змістовному та первинній діяльності. У першому аспекті під ним розуміють трансформацію якості правового життя суспільства на певному етапі розвитку його соціальних відносин. Це дозволяє висвітлити та оцінити правове життя особистості в суспільстві в цілому та основні сфери його прояву. Типовим проявом семантичного аспекту правової культури є специфічний характер людських відносин, які виявляються у досягнутому рівні досконалості правових актів, правової та правозастосовної діяльності та визначають правосвідомість та правовий розвиток особистості, які вона

реалізує у своєму власному житті. Правова культура особистості виявляється в ступені свободи її поведінки, соціальної активності, взаємної відповідальності держави та особистості, які позитивно впливають на соціальний розвиток і підтримують самі умови життя суспільства. У контексті професійної діяльності конкретної особи правова культура проявляється не лише як володіння знаннями для розуміння права, а й як дії, що забезпечують свідоме виконання вимог закону у просторі тих функцій, визначених професією.

На думку деяких науковців, доцільно розмежовувати правову культуру особи, яка належить до певної соціальної та професійної групи, та правову культуру професійної діяльності, що здійснюється цією особою. У першому випадку правова культура особистості лише набуває певного соціального значення, що диктується груповими інтересами, характеристиками світогляду, загальною культурою певної професійної групи. У другому – він привласнюється та реалізується індивідом як невід’ємний атрибут його професійної діяльності, як система обов’язкових норм і норм, що захищають права, свободи та обов’язки всіх інших осіб, які включені в сферу цієї діяльності [5].

Обґрунтовуючи розуміння правової культури професійної діяльності педагога, деякі науковці виходили з того, що людина існує не тільки в природному, фізичному світі, а й у соціокультурному середовищі, яке вона сама створює. Освітнє середовище, в якому педагог здійснює свою професійну діяльність, є однією з підсистем соціокультурного середовища і існує як сукупність історично складених та соціально зумовлених зовнішніх факторів, обставин, ситуацій та систем спеціально організованих вчителем умов розвитку дитини [1].

Професійно-правова культура педагога або іншим чином, правова культура його професійної діяльності – це глибоке і всебічне знання законів і нормативних актів, джерел права, на які він повинен спиратися, створення освітнього середовища, розуміння принципів права учасники педагогічного процесу та способи правового регулювання своїх відносин, професійне ставлення до права та практика його застосування у освітньому процесі в суворій відповідності з правовими чи адміністративними принципами законності, тобто високий ступінь власності закону на конкретну професійна педагогічна практика.

Отже, правову культуру професійної діяльності педагога слід визначити як особливу форму прояву загальної правової культури особистості, яку він послідовно реалізує в освітньому середовищі засобами навчання та виховання.

Натомість складовими правової культури педагога, що визначають правовий супровід його професійної діяльності є:

- *імперативно-пізнавальний компонент*, який формується із системи правових знань та знань про норми їх застосування в рамках освітнього процесу;
- *діяльнісно-поведінковий компонент*, який формується із системи юридичних дій, легалізованої поведінки, навички правового регулювання дій та вчинків усіх учасників освітнього процесу;
- *ціннісно-орієнтований компонент* як система моральних настанов, настанов та мотивів, що визначають спрямованість дій педагога на утвердження в освітньому середовищі природних прав і свобод кожного учасника освітнього процесу.

У межах цих компонентів слід виділяти семантичні показники правових культових годин професійної діяльності педагога, зокрема:

- система знань про зміст та призначення основних міжнародних та державних документів з прав людини та дитини; права та обов'язки дитини як особистості та громадянина України; щодо порядку реалізації цих прав, можливостей та методів захисту прав дитини як особистості; про зміст основних правових документів про права людини та дитини в освіті; про дії та вчинки, що загрожують безпеці життя та здоров'я дитини як особистості, правила захисту безпеки дитини від підступних дій; правила поведінки в суспільстві, засновані на повазі прав і свобод інших людей;
- система практичних дій щодо здатності реалізовувати свої права на практиці, керуючись існуючими правовими нормами: здатність застосовувати юридичні знання, проектування своїх законних дій та дій своїх учнів у різних життєвих ситуаціях та ситуаціях, що виникають в освітньому середовищі, здатність дати правову оцінку життя, виправити власні дії та дії своїх учнів, інших людей, відповідно до існуючих правових норм;
- система моральних настанов, що утверджують гуманістичні цінності; значення права як засобу захисту особистості в суспільстві та самого суспільства як такого; значення дотримання закону як способу толерантного життя особистості.

Отже, *правова культура педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості* – це складна, багатогранна система знань, соціально-значущих ціннісних орієнтирів, регуляторів суспільного життя, що забезпечують ефективне використання в професійній діяльності педагога нормативно-правових актів для вирішення його професійних завдань. Удосконалення правової культури

педагога можливо тільки при наявності прямої взаємодії суб'єктів – учасників освітнього процесу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

У дослідженні було використано загальнонаукові принципи щодо уточнення поняття «культура», «правова культура педагога». У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи, основними з яких є: методи аналізу та синтезу, порівняльний, термінологічний аналіз, узагальнення. Завдяки зазначеним методам нами було визначено компоненти правової культури педагога (імперативно-пізнавальний компонент, діяльнісно-поведінковий компонент, ціннісно-орієнтований компонент) слід виділити такі показники та поняття «правова культура педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості».

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

За результатами дослідження нами уточнено поняття «культура», «правова культура». Обґрунтовано, що професійно-правова культура педагога – це глибоке і всебічне знання законів і нормативних актів, джерел права, на які він повинен спиратися, створення освітнього середовища, розуміння принципів права учасники педагогічного процесу та способи правового регулювання своїх відносин, професійне ставлення до права та практика його застосування в освітньому процесі у суворій відповідності з правовими чи адміністративними принципами законності, тобто високий ступінь власності закону на конкретну професійна педагогічна практика.

З'ясовано, що основними компонентами правової культури педагога є: *імперативно-пізнавальний компонент, діяльнісно-поведінковий компонент, ціннісно-орієнтований компонент.*

Визначено поняття «*правова культура педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості*», яка являє собою складну, багатогранну систему знань, соціально-значущих ціннісних орієнтирів, регуляторів суспільного життя, що забезпечують ефективне використання в професійній діяльності педагога нормативно-правових актів для вирішення його професійних завдань.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, ми дійшли висновку, що правова культура педагога, закріплена у його свідомості, поведінкових навичках, способі діяльності та спілкуванні, виступає моральним регулюванням його професійної діяльності та фактором, що забезпечує її законність.

З'ясували, що у межах компонентів правової культури педагога (*імперативно-пізнавальний компонент, діяльнісно-поведінковий компонент, ціннісно-орієнтований компонент*) слід виділити такі показники:

- система знань про зміст та призначення основних міжнародних та державних документів з прав людини та дитини; права та обов'язки дитини як особистості та громадянина України; щодо порядку реалізації цих прав, можливостей та методів захисту прав дитини як особистості; про зміст основних правових документів про права людини та дитини в освіті; про дії та вчинки, що загрожують безпеці життя та здоров'я дитини як особистості, правила захисту безпеки дитини від підступних дій; правила поведінки в суспільстві, засновані на повазі прав і свобод інших людей;

- система практичних дій щодо здатності реалізовувати свої права на практиці, керуючись існуючими правовими нормами: здатність застосовувати юридичні знання, проєктування своїх законних дій та дій своїх учнів у різних життєвих ситуаціях та ситуаціях, що виникають в освітньому середовищі, здатність дати правову оцінку життя, виправити власні дії та дії своїх учнів, інших людей, відповідно до існуючих правових норм;

- система моральних настанов, що утверджують гуманістичні цінності; значення права як засобу захисту особистості в суспільстві та самого суспільства як такого; значення дотримання закону як способу толерантного життя особистості.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним напрямом для подальших досліджень з даної проблеми має стати визначення та обґрунтування ролі правової культури педагогічних працівників у системі професійно-технічної освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] В. А. Адольф, *Профессиональная компетентность современного учителя: монография*. Красноярск, Россия, 2014, с. 10–18.
- [2] А. П. Акимова, «О характере профессиональных умений в деятельности педагогов», *Современные психолого-педагогические*

проблемы высшей школы, Вып. 1, с. 115–119, 2013.

- [3] Н. В. Белякова, «Профессиональная мобильность педагогических кадров как показатель их успешности в условиях перехода на стандарты нового поколения», *сб. материалов ежегод. Международ. науч.-практ. конф. «Воспитание и обучение детей младшего возраста»*, № 2, с. 42–46, 2013.
- [4] А. Вітченко, «Проектування професіограми викладача вищої школи для системи неперервної педагогічної освіти», *зб. наук. праць Військового ін-ту Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка*, № 55, с. 174–180, 2017.
- [5] Б. С. Гершунский, *Философия образования для XXI века*. Москва, Россия: ИнтерДиалект+, 1997, 697 с.
- [6] С. Гончаренко, *Український педагогічний словник*. Київ, Україна, 1997, 376 с.
- [7] О. В. Дубініна, «Інформаційна культура керівника як чинник вдосконалення управління навчальним закладом», *Theory and methods of educational management*, № 1(17), 2016. [Електронний ресурс]. Доступно: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_up_r_osvit/v17_16/8_dubinina.pdf
- [8] С. В. Іванова, «Розвиток професійної компетентності вчителів біології у закладах післядипломної освіти», автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Умань, 2012, 20 с.
- [9] В. И. Каминская, А. Р. Ратинов, «Правосознание как элемент правовой культуры», *Правовая культура и вопросы правового воспитания: сб. науч. трудов*. Москва, Россия: Изд-во Всесоюз. ин-та по изучению причин и разраб. мер предупреждения преступности, с. 39–67, 1974.
- [10] А. Г. Кислов, Е. М. Кропанева, «О роли образования в процессе реализации права на достойное человеческое существование», *Образование и наука*, № 5(94), с. 3–24, 2012.
- [11] Н. В. Кузьмина, *Понятие педагогической системы и критерии ее оценки*. Москва, Россия, 2012, с. 11–12.
- [12] Верховна Рада України (1996, Черв. 28). *Конституція України*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
- [13] В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов и др., *Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений*; В. А. Слостенин, Ред. Москва, Россия: Академия, 2013, 576 с.
- [14] *Философский словарь* / А. И. Абрамов и др.; И. Т. Фролов, Ред. Москва, Россия: Республика, 2001, 719 с.

DEVELOPMENT OF LEGAL CULTURE OF EDUCATORS OF STATE EMPLOYMENT SERVICE VOCATIONAL EDUCATION CENTERS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Olena Shulgina,

leading legal adviser, department of regulatory and legal support,
State Employment Center Legal Department;
PhD student, Department of Public Administration and project management
Educational and Scientific Institute of management and psychology
SIHE «University of Education Management».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-4640-273X>

shulhina.olena.mail@gmail.com

Abstract. The article analyzes the pedagogical literature on the problem of development of legal culture of educators of State Employment Service vocational education centers of the of Ukraine. The author clarifies the concepts of «culture» and «legal culture of the teacher». Individuals' legal culture is manifested in the degree of their freedom, their social activity and their state's mutual responsibility, which has a positive effect on social development and supports the very conditions of social life. In the context of the professional activity of a particular person, legal culture is manifested not only as the possession of knowledge to understand the law, but also as actions that ensure conscious implementation of the law according to the functions defined by the profession. The professional activity of a teacher is considered by many researchers and practitioners from the standpoint of structural-functional, professional, culturological, and competence approaches. According to the author, the legal culture of educators of State Employment Service vocational education centers is a system of knowledge, socially significant values, and public life regulators that provide effective use of legal regulations in teachers' work. Educators' professional and legal culture is their deep and comprehensive knowledge of laws and regulations on which they should rely when creating an educational environment; it is their understanding of the principles of law and ways of legal regulation of their relation; it is their respectful attitudes to law and their work in strict accordance with legal or administrative principles. Educators' legal culture includes the imperative-cognitive component, activity-behavioral component, and value component.

Key words: legal culture; development; junior schoolchildren; physical culture; educational institution; physical education.

РАЗВИТИЕ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ ЦЕНТРОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ ЗАНЯТОСТИ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Шульгина Елена Викторовна,

ведущий юрисконсульт отдела нормативно-правового обеспечения
Юридического департамента Государственного центра занятости;
аспирантка кафедры публичного управления и проектного менеджмента
Учебно-научного института менеджмента и психологии
ГУВО «Университет менеджмента образования».
Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-4640-273X>

shulhina.olena.mail@gmail.com

Аннотация. В статье проанализировано состояние освещения проблемы развития правовой культуры педагогических работников центров профессионально-технического образования Государственной службы занятости в педагогической литературе. На основе анализа педагогической теории и практики уточнено понятие «культура», «правовая культура педагога», которая проявляется в степени свободы поведения личности, ее социальной активности, взаимной ответственности и личности, которые положительно влияют на социальное развитие и поддерживают сами условия жизни общества. Установлено, что в контексте профессиональной деятельности конкретного лица правовая культура проявляется не только как владение знаниями для понимания права, но и как действия, обеспечивающие сознательное выполнение требований закона в пространстве тех функций, определенных профессия. Доказано, что профессиональной деятельности педагога рассматривается рядом ученых сквозь призму структурно-функционального, профессиографического, культурологического и компетентностного подходов. Аргументировано, авторское видение понятий «правовая культура педагогических работников центров профессионально-технического образования Государственной службы занятости», которое представляет собой сложную, многогранную систему знаний, социально-значимых ценностных ориентиров, регуляторов общественной жизни, обеспечивающих эффективное использование в профессиональной деятельности педагога нормативно-правовых актов для решения его профессиональных задач. Обосновано, что профессионально-правовая

культура педагога – это глубокое и всестороннее знание законов и нормативных актов, источников права, на которые он должен опираться, создание образовательной среды, понимание принципов права участники педагогического процесса и способы правового регулирования своих отношений, профессиональное отношение к праву и практика его применения в образовательном процессе в строгом соответствии с правовыми или административными принципами законности, то есть высокая степень собственности закона на конкретную профессиональная педагогическая практика. Установлено, что основными компонентами правовой культуры педагога являются: императивно-познавательный компонент, деятельностно-поведенческий компонент, ценностно-ориентированный компонент.

Ключевые слова: правовая культура; развитие; младшие школьники; физическая культура; учебное заведение; физическое воспитание.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] V. A. Adol'f, Professional'naya kompetentnost' sovremennogo uchitelya: monografiya. Krasnoyarsk, Rossiya, 2014, s. 10–18.
- [2] A. P. Akimova, «O haraktere professional'nyh umenij v deyatel'nosti pedagogov», *Sovremennye psihologo-pedagogicheskie problemy vysshej shkoly*, Vyp. 1, s. 115–119, 2013.
- [3] N. V. Belyakova, «Professional'naya mobil'nost' pedagogicheskikh kadrov kak pokazatel' ih uspehnosti v usloviyah perekhoda na standarty novogo pokoleniya», *sbornik materialov ezhegod. Mezhdunarod. nauch.-prakt. konf. «Vospitanie i obuchenie detej mladshogo vozrasta»*, № 2, s. 42–46, 2013.
- [4] A. Vitchenko, «Proektuvannia profesiohramy vykladacha vyshchoi shkoly dlia systemy neperervnoi pedahohichnoi osvity», *zb. nauk. prats Viiskovoho in-tu Kyivskoho nats. un-tu imeni Tarasa Shevchenka*, № 55, s. 174–180, 2017.
- [5] B. S. Gershunskij, *Filosofiya obrazovaniya dlya XXI veka*. Moskva, Rossiya: InterDialekt+, 1997, 697 s.
- [6] S. Honcharenko, *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*. Kyiv, Ukraina, 1997, 376 s.
- [7] O. V. Dubinina, «Informatsiina kultura kerivnyka yak chynnyk vdoskonalennia upravlinnia navchalnym zakladom», *Theory and methods of educational management*, № 1(17), 2016. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v17_16/8_dubinina.pdf
- [8] S. V. Ivanova, «Rozvytok profesiinoi kompetentnosti vchyteliv biolohii u

zakladakh pisliadyplomnoi osvity», avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Uman, 2012, 20 s.

- [9] V. I. Kaminskaya, A. R. Ratinov, «Pravosoznanie kak element pravovoj kul'tury», Pravovaya kul'tura i voprosy pravovogo vospitaniya: sb. nauch. trudov. Moskva, Rossiya: Izd-vo Vsesoyuz. in-ta po izucheniyu prichin i razrab. mer preduprezhdeniya prestupnosti, s. 39–67, 1974.
- [10] A. G. Kislov, E. M. Kropaneva, «O roli obrazovaniya v processe realizacii prava na dostojnoe chelovecheskoe sushchestvovanie», Obrazovanie i nauka, № 5(94), s. 3–24, 2012.
- [11] N. V. Kuz'mina, Ponyatie pedagogicheskoy sistemy i kriterii ee ocenki. Moskva, Rossiya, 2012, s. 11–12.
- [12] Verkhovna Rada Ukrainy (1996, Cherv. 28). Konstytutsiia Ukrainy. [Elektroni resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
- [13] V. A. Slastenin, I. F. Isaev, E. N. SHiyanov i dr., Pedagogika: ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedenij; V. A. Slastenin, Red. Moskva, Rossiya: Akademiya, 2013, 576 s.
- [14] Filosofskij slovar' / A. I. Abramov i dr.; I. T. Frolov, Red. Moskva, Rossiya: Respublika, 2001, 719 s.

*Стаття надійшла до редакції
12 вересня 2021 року*